

دانشنامه جهان اسلام

ب

ب - باقی نماندی

(۱)

۵۱۴۶۶

بنیاد دایرة المعارف اسلامی

تأسیس اسفندماه ۱۳۶۲

بنیانگذار و ریاست عالیہ

حضرت آية الله سيد علي خامنه‌ای

هیأت امنای

رضا استادی، نصرالله پورجوادی (مدیرعامل ۱۳۶۴-۱۳۶۹)،
غلامعلی حدّاد عادل (مدیرعامل از ۱۳۷۴)، جعفر سبحانی،
عبدالکریم سروش، سیدجعفر شهیدی، جمال‌الدین شیرازیان،
ابوالقاسم گرجی، مهدی محقق، مرحوم احمد طاهری عراقی
(معاون مدیرعامل ۱۳۶۲-۱۳۷۰)، سیدمصطفی میرسلیم
(مدیرعامل ۱۳۶۹-۱۳۷۴)، علی‌اکبر ولایتی

معاونان اجرایی: محمدرضا فیاض

محمد دشتی

معاونان علمی: احمد طاهری عراقی

ابوالقاسم اجتهادی

همکاران دانشنامه جهان اسلام (ب ، جلد اول)

همکاران علمی	
<p>حقیقی، محمود (۱۳۶۷-) مدیر واحد کتابشناسی</p> <p>خسروی آذربایجانی، خسرو (۱۳۶۵-) مدیر گروه جغرافیا، مؤلف</p> <p>دسترنجی، حکیمه (۱۳۶۹-۱۳۷۲) عضو بخش ویرایش، ویرایشیار</p> <p>دیباچی، محمدابراهیم (۱۳۶۹-۱۳۷۱) عضو گروه کلام و عرفان، مؤلف</p> <p>رازپوش، شهناز (۱۳۷۱-) عضو گروه تاریخ، مولف</p> <p>رضایی، باسمه (۱۳۷۰-۱۳۷۲) عضو واحد کتابشناسی، فهرست نویس کتابخانه</p> <p>رضایی، ویدا (۱۳۷۰-۱۳۷۲) عضو گروه ادبیات فارسی</p> <p>رضوانی، محمد اسماعیل (۱۳۷۳-۱۳۷۴) مدیر گروه تاریخ، مؤلف</p> <p>زریاب خوئی، عباس (۱۳۶۳-۱۳۷۳) مدیر گروه تاریخ، مؤلف، مترجم، مشاور علمی</p> <p>زمردی، حمیرا (۱۳۷۱-) عضو گروه ادبیات فارسی، مؤلف</p> <p>سبحانی، جعفر (۱۳۶۹-) عضو هیئت امنا، مؤلف، مشاور علمی</p> <p>ستّاری، منصوره (۱۳۷۱-) عضو واحد کتابشناسی</p> <p>سرلک، رضا (۱۳۶۳-) سرپرست کتابخانه و مرکز اسناد</p> <p>سروش، عبدالکریم (۱۳۶۳-) عضو هیأت امنا، مشاور علمی</p> <p>سلامی، زهره (۱۳۷۲-۱۳۷۵) عضو بخش ویرایش، ویرایشیار</p> <p>سمیعی گیلانی، احمد (۱۳۶۹-۱۳۷۱) مدیر بخش ویرایش، سر ویراستار، مؤلف، مترجم</p> <p>سجادی، سید جعفر (۱۳۷۳-۱۳۷۳) مدیر گروه کلام و عرفان، مؤلف</p> <p>سید حسینی، رضا (۱۳۶۶-۱۳۶۹) ویراستار، مترجم</p> <p>سید صالحی، صدیقه (۱۳۷۰-۱۳۷۱) عضو بخش مدخل</p> <p>شاهدی رضوی، حسینعلی (۱۳۶۵-۱۳۶۷) عضو واحد کتابشناسی</p> <p>شهیدی، سید جعفر (۱۳۶۲-) عضو هیأت امنا، مؤلف، مشاور علمی</p> <p>شیرازیان، جمال الدین (۱۳۶۲-) عضو هیأت امنا، عضو گروه ادبیات عرب، مؤلف</p>	<p>(۱۳۶۳-) مدیر بخشهای تألیف و ترجمه و ویرایش، مؤلف، مترجم، ویراستار، مشاور علمی</p> <p>(۱۳۶۵-۱۳۶۶) مترجم، ویراستار</p> <p>(۱۳۶۹-) مدیر گروه فلسفه، مشاور علمی</p> <p>(۱۳۷۱-۱۳۷۳) معاون علمی، عضو هیئت مدیره، مؤلف</p> <p>(۱۳۶۵-۱۳۷۰) مدیر بخش ویرایش، مترجم، ویراستار</p> <p>(۱۳۷۰-۱۳۷۱) مؤلف، ویراستار</p> <p>(۱۳۷۰-) عضو گروه ادبیات فارسی، عضو بخش ویرایش، ویراستار</p> <p>(۱۳۶۸-) عضو گروه تاریخ علم، مؤلف، مترجم، ویراستار، مشاور علمی</p> <p>(۱۳۷۰-) عضو بخش ویرایش، ویرایشیار</p> <p>(۱۳۷۲-) مدیر گروه تاریخ علم، مؤلف</p> <p>(۱۳۷۰-۱۳۷۱) عضو واحد کتابشناسی</p> <p>(۱۳۷۰-۱۳۷۱) عضو بخش ویرایش، ویرایشیار</p> <p>(۱۳۶۹-) عضو بخشهای تألیف و ترجمه و ویرایش، مؤلف، مترجم، ویراستار</p> <p>(۱۳۶۳-) عضو هیأت امنا، مدیر عامل، مؤلف، مشاور علمی</p> <p>(۱۳۷۰-۱۳۷۴) عضو گروه معارف اسلامی، مؤلف</p> <p>(۱۳۶۳-) عضو هیأت امنا، مدیر عامل، مؤلف، مشاور علمی</p> <p>(۱۳۶۳-۱۳۷۱) مدیر بخش اطلاعات، مترجم، ویراستار</p>
<p>آذرنوش، آذرتاش ابراهیمی دینانی، غلامحسین (۱۳۶۹-) مشاور علمی</p> <p>اجتهادی، ابوالقاسم (۱۳۷۱-۱۳۷۳) معاون علمی، عضو هیئت مدیره، مؤلف</p> <p>اریاب شیرانی، سعید (۱۳۶۵-۱۳۷۰) مدیر بخش ویرایش، مترجم، ویراستار</p> <p>اسعدی، مرتضی (۱۳۷۰-۱۳۷۱) مؤلف، ویراستار</p> <p>اسماعیل زاده، طاهره (۱۳۷۰-) عضو گروه ادبیات فارسی، عضو بخش ویرایش، ویراستار</p> <p>اعلم، هوشنگ (۱۳۶۸-) عضو گروه تاریخ علم، مؤلف، مترجم، ویراستار، مشاور علمی</p> <p>امین مدنی، صادق (۱۳۷۰-) عضو بخش ویرایش، ویرایشیار</p> <p>باقری، محمد (۱۳۷۲-) مدیر گروه تاریخ علم، مؤلف</p> <p>بزرگی، اشرف السادات (۱۳۷۰-۱۳۷۱) عضو واحد کتابشناسی</p> <p>بیدی، مرضیه (۱۳۷۰-۱۳۷۱) عضو بخش ویرایش، ویرایشیار</p> <p>پروشانی، ایرج (۱۳۶۹-) عضو بخشهای تألیف و ترجمه و ویرایش، مؤلف، مترجم، ویراستار</p> <p>پورجوادی، نصرالله (۱۳۶۳-) عضو هیأت امنا، مدیر عامل، مؤلف، مشاور علمی</p> <p>حائری، مسعود (۱۳۷۰-۱۳۷۴) عضو گروه معارف اسلامی، مؤلف</p> <p>حداد عادل، غلامعلی (۱۳۶۳-) عضو هیأت امنا، مدیر عامل، مؤلف، مشاور علمی</p> <p>حزّی، عباس (۱۳۶۳-۱۳۷۱) مدیر بخش اطلاعات، مترجم، ویراستار</p>	

صادقی، علی اشرف	(۱۳۶۳-۱۳۶۴) ویراستار	گرجی، ابوالقاسم	(۱۳۶۲-) عضو هیئت امنا، مؤلف، مشاور علمی
صدیق بهزادی، ماندانا	(۱۳۶۹-۱۳۷۱) سرپرست واحد اعلام و اصطلاحات	مجتبیایی، فتح‌الله	(۱۳۶۳-۱۳۶۴) ویراستار، مؤلف
طارمی‌راد، حسن	(۱۳۶۷-) مدیر بخشهای مدخل و معارف اسلامی، مؤلف، ویراستار، مشاور علمی	محقق، مهدی	(۱۳۶۲-) عضو هیئت امنا، مدیرعامل، مؤلف، مشاور علمی
طاهری عراقی، احمد	(۱۳۶۳-۱۳۷۰) معاون علمی، مؤلف، مترجم، سرویراستار، کتابشناس	محمدی تکیه، کبری	(۱۳۷۰-) عضو واحد اعلام و اصطلاحات، همکار گروههای علمی
طباطبائی، مصطفی	(۱۳۷۱-) مؤلف، همکار بخش ویرایش	مصفا، مظاهر	(۱۳۶۹-) مدیر گروه ادبیات فارسی
طباطبائی نژاد، سیدجواد	(۱۳۷۱-) مدیر بخشهای تألیف و ترجمه و ویرایش	معتمدی، سپیده	(۱۳۷۱-) عضو بخش ویرایش، ویرایشیار
عبدالله‌زاده، محمود	(۱۳۷۲-) سرپرست معاونت علمی، مدیر بخش اطلاعات، مشاور علمی	معرفت، محمدهادی	(۱۳۷۰-۱۳۷۳) مشاور علمی، مؤلف
علی‌بیگی، فهیمه	(۱۳۷۱-) عضو واحد کتابشناسی	معصومی، محمدحسین	(۱۳۶۵-۱۳۶۹) ویراستار، مشاور علمی
غضنفری، سهیلا	(۱۳۶۹-۱۳۷۲) عضو بخش ویرایش، ویرایشیار	منفرد، افسانه	(۱۳۶۹-) عضو بخش مدخل و گروه‌های تاریخ و فرهنگ و تمدن، مؤلف، مترجم
غفرانی، شهلا	(۱۳۶۹-۱۳۷۰) عضو واحد کتابشناسی	مهین‌فر، سیاره	(۱۳۷۱-) عضو گروه ادبیات فارسی و بخش ویرایش، ویرایشیار، مؤلف
فرهنگی، سوسن	(۱۳۷۲-) عضو بخش ویرایش، ویرایشیار	میرسلیم، سیدمصطفی	(۱۳۶۲-) رئیس هیأت امنا، مدیرعامل
فقیه‌عبداللهی، حسن	(۱۳۷۰-۱۳۷۵) عضو گروه تاریخ علم، مؤلف، ویرایشیار	نادری، نگار	(۱۳۷۰-) سرپرست بخش مدخل و همکار گروههای علمی
فولادوند، حامد	(۱۳۷۱-) مدیر بخش تألیف و ترجمه و مسئول روابط بین‌الملل	نجفی، ابوالحسن	(۱۳۶۵-۱۳۷۱) سرویراستار
فهمی، مهین	(۱۳۷۰-) عضو بخش مدخل، عضو گروه تاریخ	نوروزیفر، محمود	(۱۳۶۵-۱۳۷۰) مأخذیاب
قائمی، مریم	(۱۳۷۰-) عضو واحد اعلام و اصطلاحات	نهاوندی، زهرا	(۱۳۶۹-۱۳۷۱) عضو بخش مدخل
قرچانلو، حسین	(۱۳۶۴-) عضو گروه جغرافیا، مؤلف	ولایتی، علی‌اکبر	(۱۳۷۳-) عضو هیأت امنا، مشاور علمی
قطبی، سیمین	(۱۳۷۲-) عضو واحد کتابشناسی	هوشیار، صفورا	(۱۳۷۰-) عضو گروه ادبیات فارسی و بخش مدخل، همکار گروههای علمی
کاتبی، علی	(۱۳۶۶-) عضو بخش ویرایش، ویراستار، مترجم	یادگاری، عبدالمهدی	(۱۳۷۲-۱۳۷۳) مدیر گروه ادبیات عرب
کریمیان، محمدباقر	(۱۳۷۵-) مشاور علمی	یوسف‌نژاد، مینو	(۱۳۷۰-۱۳۷۴) عضو گروه جغرافیا، مؤلف
کسائی، نورالد	(۱۳۶۹-۱۳۷۱) مشاور علمی، مؤلف	یوسفیان، جواد	(۱۳۷۱-۱۳۷۳) عضو بخش تألیف و ترجمه، مترجم، ویراستار

همکاران پشتیبانی علمی

سناجیان، حسن شاهین پور، ناهید	آقاجانی، خیرالنساء اسدی باهر، سهیلا	حروف نگار (۱۳۶۶-۱۳۷۱) (۱۳۷۱-) حروف نگار و صفحه آرا	حروف نگار (۱۳۶۶-۱۳۷۱) (۱۳۷۱-) حروف نگار و صفحه آرا
شیرازی فرشچی، ناهید شیرجی، سهیلا	اسلامیان، محمد صدیق اسماعیلی، سعید	(۱۳۷۱-) کتابدار (۱۳۷۱-) سرپرست امور کارکنان	(۱۳۷۱-) کتابدار (۱۳۷۱-) سرپرست امور کارکنان
صادقیان، حمیدرضا صادقیان، پیمان	اعظمی، مریم ایلخانی پور، ژاله	(۱۳۷۱-) کمک کتابدار (۱۳۷۱-) کمک کتابدار	(۱۳۷۱-) متصدی پیگیری سفارش مقالات (۱۳۶۸-۱۳۷۱) متصدی پرونده مقالات و هماهنگی بخش ویرایش
صنعتگر جاویدی، مریم کتابشناسی و اعلام	بهفروزی، مینو پورنوربخش، محمدعلی	(۱۳۷۱-) متصدی هماهنگی بخش تألیف و ترجمه	(۱۳۶۹-۱۳۷۱) کارشناس تصویر (۱۳۶۹-) کارشناس ترسیم نقشه ها و نمودارها
طارمی، فاطمه طلاری زاده، کیمیا	پورواحدی، کریم پهلوان، امیرمسعود	(۱۳۷۱-) حروف نگار فامیلی، حسین	(۱۳۷۳-) متصدی توزیع و اشتراک (۱۳۷۰-) مدیر امور اداری و مالی
فامیلی، مریم فامیلی، مریم	پیرا، فاطمه پیشنماز، شهیندخت	(۱۳۶۹-) حروف نگار فراهانی، حمیدرضا	(۱۳۷۲-۱۳۷۲) حروف نگار و صفحه آرا (۱۳۷۰-) حروف نگار
فراهانی، حمیدرضا فوزی، نادر	ترابی، ابوالفضل جلیلوند، اعظم	(۱۳۷۱-) متصدی تکثیر فوزی، نادر	(۱۳۶۹-) متصدی تکثیر (۱۳۷۳-) حروف نگار
فیاض، محمدرضا کمالی پور آزاد، لیلا	حیدریان، میترا خانجانپور، مژگان	(۱۳۶۹-) معاون و مشاور اجرایی کوهساری، فیروزه	(۱۳۷۱-) کمک کتابدار (۱۳۷۱-۱۳۷۲) حروف نگار
کهنمویی، روزبه محقق، فهیمه	خسروی، محمد باقر خلج اسماعیلی، مهناز	(۱۳۶۹-) نمونه خوان کهنمویی، روزبه	(۱۳۶۶-۱۳۷۰) نمونه خوان (۱۳۷۰-) حروف نگار و نمونه خوان
مطلبی، سیداحمد میرمحمد صادق، سیدجواد	خوش چین گل، هلن دانش فاطمیه، مهشید	(۱۳۶۳-۱۳۷۱) مدیراداری و مالی و سرپرست روابط عمومی و دفتر مدیرعامل، مشاور	(۱۳۷۱-) عضو بخش روابط عمومی و نمونه خوان (۱۳۶۳-۱۳۷۱) حروف نگار، امور دفتری
هاثفی مستقیم، رقیه یارمحمدی، علی اعظم	دشتی، محمد دولتشاهی، هنگامه	(۱۳۶۹-) کتابدار و فهرست نویس	(۱۳۷۴-) معاون اجرایی (۱۳۷۲-) حروف نگار
مشاوران مقاله بازار افسر، کرامت الله	رحیم طایفه، طیبه رسولی نجف آبادی، فریبرز	(۱۳۶۹-) کتابدار و فهرست نویس	(۱۳۷۰-) سرپرست دبیرخانه و دفتر معاونت های علمی و اجرایی
بادامچیان، اسدالله رفیق دوست، محسن	رضائی بی بالان، صغری رکنی، عباس	(۱۳۶۶-۱۳۷۱) نمونه خوان	(۱۳۷۱-) متصدی پیگیری امور چاپ (۱۳۷۱-) کمک کتابدار
شفیق، عنایت الله عسگراولادی مسلمان، حبیب الله	زهتاب، سعید زهتابی، فریبا	(۱۳۶۹-) کتابدار و فهرست نویس	(۱۳۶۹-۱۳۷۱) نسخه پرداز و مصحح (۱۳۷۰-) سرپرست حسابداری
کیانی، محمد یوسف ورجاوند، پرویز	سرلک، علی سعیدی، زهرا	(۱۳۶۹-) کتابدار و فهرست نویس	(۱۳۷۰-) متصدی هماهنگی گروه های علمی (۱۳۶۹-۱۳۷۳) کمک کتابدار
		(۱۳۷۰-) نمونه خوان، کاربر شبکه کتابخانه	(۱۳۷۰-) نمونه خوان، کاربر شبکه کتابخانه

فهرست مدخلها و نامهای مؤلفان و مترجمان^۱

	ب	
<p>بابا خان ← فتحعلی شاه رضا شعبانی برنارد لويس عباس حزی</p> <p>بابا رکن الدین شیرازی احمد طاهری عراقی حامد الگار احمد طاهری عراقی حامد الگار احمد طاهری عراقی منوچهر قدسی</p> <p>بابا شاه اصفهانی بابا شاه عراقی ← بابا شاه اصفهانی کاوه بیات ولادیمیر ف. مینورسکی؛ با اضافاتی از پرویز اذکائی سعید ارباب شیرانی عباس زریاب</p> <p>بابا فرج تبریزی بابا فرید ← فریدالدین گنج شکر بابا فغانی بابا قاسم، بقعه ورجاوند</p> <p>بابا کوهی ← باکویی، ابو عبدالله محمد بن عبدالله حسین قرچانلو</p> <p>باب الابواب باب الجنة ← قزوین الباب الحادی عشر مهدی محقق</p> <p>باب السعادة ← استانبول بابا لقمان سرخسی، بقعه پرویز ورجاوند حسین قرچانلو گ. رنتس؛ با اضافاتی از بریتانیکا عباس حزی</p> <p>بابان بابایی د. ج. اسلام کلود کاهن علی بلوکاشی</p>	<p>احمد طاهری عراقی ایرج پروشانی (تلخیص از د. ترک) علی کاتبی احمد طاهری عراقی اُسکار لوفگرن عباس حزی عباس زریاب، حسن طارمی برنارد لويس حسین معصومی همدانی حامد الگار احمد طاهری عراقی ک.آ.ک. گرشول محسن شهیدی مصطفی حسینی طباطبائی فؤاد کوپریلی وهاب ولی</p> <p>باب، سیدعلی محمد شیرازی بابا</p> <p>بابا احمدی ← بختیاری، ایل بابا اروج ← بارباروس، خیرالدین (خضر) پاشا بابا اسحاق ← بابایی بابا آسکی</p> <p>ارجمند کوران عباس حزی عباس زریاب احمد یاشار اجاق رضاییدحینی واسیلی و. بارتولد، برتولد اشپولر عبدالحمین آذرنگ منوچهر قدسی</p> <p>بابا جان، حافظ باباجائی و قبادی ← جاف، ایل بابا حاتم اسدالله ملکیان شیروانی عباس حزی</p>	<p>(۱) در زبان عربی (۲) در زبان فارسی (۳) در زبان ترکی (۴) در عرفان اسلامی</p> <p>باب (۱) باب (۲) باب (۳) باب (۴)</p>

۱. نام مترجمان زیر نام مؤلفان و با حروف ایرانیک آمده است.

باب جبرئیل - مسجد النبی
باب دفتر داری

محمد زکی پاکالین
(فرهنگ اصطلاحات
تاریخی عثمانی)

بابر، ابوالقاسم ✓

علی کاتبی
ماریا ساتلنی
عباس حزی

بابر، ظهیرالدین محمد

ج. ب. هریسن و پیتر
হারدی

آثار ادبی

غلامرضا سیمی
فؤاد کوپرلی
غلامرضا سیمی

بابرت - بایبورد

بابرتی، اکمل الدین محمد
بابرنامه - بابر، ظهیرالدین
بابری ✓

احمد طاهری عراقی

دانیل بالان
عباس حزی

بابری، مسجد
بابریان

کبری محمدی تکیه

(۱) تاریخ

ج. برتن - پیچ (تلخیص از
د. اسلام)

(۲) مناسبات خارجی

مہین فہمی

ریاض الاسلام (تلخیص از
د. اسلام)

شہناز دانیوش

(۳) سازمان اجتماعی و اداری

م. اطهر علی (تلخیص از
د. اسلام)

افسانہ منفرد

(۴) تجارت خارجی و دادوستد و. ٹرلند و کلیفورڈ

ہند با اروپا

ا. بازورث (تلخیص از
د. اسلام)

مہین فہمی

آنہ ماری شیمل (تلخیص
از د. اسلام)

(۵) حیات دینی

افسانہ منفرد

(۶) نقاشی و معماری

ایاکوخ و باربارا برنڈ
(تلخیص از د. اسلام)

عبد القادر ہاشمی

(۷) ادبیات

منیب الرحمان (تلخیص از
د. اسلام)

افسانہ منفرد

✓ (۸) سکہ شناسی

✓ باب سرعسکری

بابشتر - ببشتر

باب شہر - باب الابواب

باب عالی

بابک خرم دین

بابل

تکملہ

بابل

پیشینہ

بابلسر

پیشینہ

✓ بابلیون

باب مشیخت

بابونج - بابونہ

بابونہ

بابویہ، آل

✓ باب ہمایون (۱)

باب ہمایون (۲)

باتاک / باتک

باتمان

باتو

باتوم - باطوم

باتوئیان - اردوی زرین

باتہرست - بانجول

باتیک - قلمکار

ج - برتن پیچ (تلخیص از
د. اسلام)

شہناز دانیوش

برنارد لوویس

احمد طاهری عراقی

طیب گوک بیلگین،

جوزف دنی

علی کاتبی، احمد طاهری عراقی

عباس زریاب

گورگیس عواد

غلامرضا سیمی

مصطفی حسینی طباطبائی

خسرو خسروی

عباس زریاب

خسرو خسروی

عباس زریاب

کارل ہ. پیکر

سعید ارباب شیرانی

د. ج. اسلام

آلبرت دیتریش

احمد آرام

حسن طارمی

شاهپور شہبازی

عبدالحسین آذرننگ

اوریل ہید

عباس حزی

گروه جغرافیا

رشید رحمتی آرات؛ با

اضافاتی از د. ج. اسلام

وہاب ولی

واسیلی و. بارتولد و جان

ابویل

قمر آریان

هوشنگ اعلم	باد (۱) در طب سنتی و عامیانه	فؤاد کوپریلی	باج
نعمان شحاده	باد (۲) جریان هوا	عباس حزی	باجدَا
حسین قرچانلو	الف) کلیات و نظر دانشمندان	شاداب ارشادی - گروه جغرافیا	باجرمی
گزاویه دُ پلانول	مسلمان درباره آن	حسین قرچانلو	باجروان
عباس حزی	ب) در فلات ایران	خسرو خسروی	باجسرا
هوشنگ اعلم	بادآورد	حسین قرچانلو	باجگیران
هوشنگ اعلم	بادام	خسرو خسروی	باجلان
کاوه بیات	بادامچی، محمد علی	علی بلوکباشی	باجور
	بادام زمینی ← پسته شامی	کالین - دیویس	
	بادرایا ← بدره	مهدی غروی	
نورالله کسایی	بادرائیه، مدرسه	تنودور یونیل	باجوری، ابراهیم بن محمد
	بادرنج ← بادرنگ	علی اصغر حلبی	
هوشنگ اعلم	بادرنج	علی محمد ساکی	باجولوند
هوشنگ اعلم	بادرنگ	داگلاس م. دانلپ؛	باجه (۱)
هوشنگ اعلم	بادرنگبویه	با اضافاتی از بریتانیکا	
ژرژ س. کولن	بادروج	عباس حزی	
سید ارباب شیرانی	بادس	حسن حسنی عبدالوهاب	باجه (۲)
ژرژ س. کولن	بادسی	محمد حسن گنجی	
عباس حزی	بادغیس	داگلاس م. دانلپ	باجی، ابوالولید
خسرو خسروی	بادکوبه ← باکو	علی اصغر حلبی	
	بادکوبی، سید حسین	تامس فیلیپ	باحثه البادية
عبدالحسین شهیدی صالحی	بادگیر	افسانه منفرد	
کلیفورد ا. بازورث؛ با		عباس حزی	باخماذ
اضافاتی از ایرانیکا			باحسان ← بنوحسان
پرویز ورجاوند	تکمله		باختر (۱) ← جهات اصلی
پرویز ورجاوند	بادنجان	مجید تفرشی	باختر (۲) ← بلخ
هوشنگ اعلم	بادنجان سلطان روملو ← روملو	مجید تفرشی	باختر، روزنامه
حسین قرچانلو	بادوریا	علی محمد شاهین فاطمی	باختر، مجله
عباس زریاب	بادوسپانیان	عبدالحسین آذرننگ	باختر امروز، روزنامه
	باده	مجید تفرشی	
	۱) کلیات و استفاده طبی		تکمله
د. ج. اسلام	۲) ساختن باده	خسرو خسروی	باختران ← کرمانشاه؛ کرمانشاهان
ج. سادن		د. ج. اسلام	باخرز
هوشنگ اعلم		محمد تونجی	باخرزی، سیف الدین
حسن طارمی	۳) باده در قرآن و حدیث	احمد طاهری عراقی	باخرزی، نورالدین ابوالحسن
نصرالله پورجوادی	۴) باده در عرفان		
برنارد لوپس	باد هوا	م. اشتراک، استفان ه.	باخرزیه ← باخرزی، سیف الدین
عباس حزی	البادیء	لونگرینگ	باخمری
حسن طارمی	بادیان	عباس حزی	
هوشنگ اعلم		حسین قرچانلو	تکمله

صلاح الصاوی احمد طاهری عراقی آرمان شیشه‌گر	بارع، ابو عبدالله	حسین ادریس سعید ارباب شیرانی	بادیس بن منصور بن بلقین
	بازفتن بارفروش ← بابل بارق ← ایام العرب بارقه ← برق (۳) بارقی، سراقه بن مرداس ← سراقه بن مرداس	نیکیتا الیسف آذرتاش آذرنوش حسین قرچانلو	بادیس بن حبّوس ← زیریان بادینان ← بهدینان بادیه
خسرو خسروی دانیل بالان عبدالحسین آذرنگ ارنست هرتسفلد سعید ارباب شیرانی حسین قرچانلو	بارکده بارکزیای ✓	جمال‌الدین شیرازیان افسانه منفرد عارف نوشاهی جلال خالقی مطلق سعید ارباب شیرانی	بادیه الشام باذاخوث ← بطلیوس باذام / باذان باذکرد باذل مشهدی، رفیع خان بار
	بارما		بار ← خروار باران
	تکمله بارو		(۱) باران در ایران و افغانستان
ولفرام کلایس عباس حقی کلیفورد ا. بازورث (مستخرج از د. اسلام) سعید ارباب شیرانی سید اطهر عباس رضوی سعید ارباب شیرانی	(۱) ساختمان‌واستحکامات بارو تکمله	دانیل بالان سعید ارباب شیرانی حسن طارمی عباس زریاب	تکمله (۲) باران در قرآن و حدیث (۳) باران از نظر دانشمندان اسلامی (۴) باران در عرفان
	باروهای هند	نصر الله پورجوادی د. ج. اسلام ا. گالوتا (تلخیص از د. اسلام) اسماعیل دولشاهی منیژه ربیعی احمد تفضلی	بارانی بارباروس، خیرالدین (خضر) پاشا
کلود کاهن سعید ارباب شیرانی ب) سرزمینهای غربی جهان ژرژ س. کولن سعید ارباب شیرانی کلیفورد ا. بازورث سعید ارباب شیرانی دیوید ایالون سعید ارباب شیرانی و. جان پری سعید ارباب شیرانی سید اطهر عباس رضوی سعید ارباب شیرانی	(۲) نبرد بارو الف) ملاحظات کلی ب) سرزمینهای غربی جهان ژرژ س. کولن اسلام ج) ایران د) حکومت ممالیک ه) حکومت عثمانی و) در هند		بارباروس، فردریک بارید بارتنگ ← بارهنگ بارتنگ / بارتنگی ← برتنگی؛ بدخشان بارح
	باروت / باروتخانه (۱) کلیات	(د. اسلام) عبدالحسین آذرنگ ابوالقاسم گرجی، حسن طارمی مرتضی اسعدی خسرو خسروی عبدالحسین آذرنگ	بارداری و باروری باردو بارز بارزانیها بارسچی ← بازداری؛ یوز بارسلون ← برشلونه بارطین
ژرژ س. کولن سعید ارباب شیرانی ژرژ س. کولن سعید ارباب شیرانی دیوید ایالون سعید ارباب شیرانی	(۲) در مغرب اسلامی (۳) در عصر ممالیک	متین تونجل (تلخیص از د. ا. د. ترک) توفیق سبحانی	

دیباچه

دانشنامه جهان اسلام دایرةالمعارفی است در باره شریعت مقدس اسلام و تاریخ و تمدن و فرهنگ ملل مسلمان از آغاز اسلام تا زمان حاضر. مقالات این دانشنامه که به ترتیب الفبایی تنظیم شده است حوزه وسیعی از علوم و معارف را دربر می‌گیرد: اصطلاحات علوم قرآنی و حدیث و فقه و کلام و عرفان و فلسفه و ادبیات و هنر، سیره انبیا و اولیا و ائمه (علیهم‌السلام)، شرح حال و آرای مفسران و محدثان و فقها و متکلمان و فلاسفه و حکما و علما و عرفا و مورخان و شاعران و هنرمندان عالم اسلام، تاریخ سیاسی اسلام و سرگذشت خلفا و سلاطین و وزرا و خاندانهای حاکم، جغرافیای کشورها و بلاد اسلامی، وصف ابنیه و آثار تاریخی و مذهبی و شرح اعیاد و ایام دینی و ابزارها و پوشاکها و خوراکها و گیاهان و داروهای خاص جهان اسلام.

آغاز تدوین دانشنامه جهان اسلام به نخستین سالهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران بازمی‌گردد. به دعوت حضرت آیه‌الله خامنه‌ای، گروهی از علما و دانشمندان گرد آمدند تا در بنیادی علمی، دایرةالمعارفی تحقیقی و وزین و معرف جنبه‌های گوناگون، و شناخته و ناشناخته فرهنگ و تمدن اسلامی تدوین کنند. هرچند در قرن اخیر مؤسسات دانشگاهی و خاورشناسان غربی کوشش مستمر و گسترده‌ای برای تألیف دایرةالمعارفهایی در باره اسلام صورت داده‌اند، نگارش دایرةالمعارفهایی به سبک جدید، که از آغاز به خواست و ابتکار مسلمانان و هدایت و درایت خود آنان و به زبانهای رایج جهان اسلام تدوین و تألیف شده باشد، اقدامی ضروری و ارزشمند است.

دایرةالمعارفهایی که در مغرب زمین در خصوص گذشته و حال جهان اسلام تألیف می‌شود، طبعاً متأثر از طرز تلقی غربیان از اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی است و تأثیر این طرز تلقی در گزینش و حذف و ابقای مدخلها و کم و کیف مقالات انکارناپذیر است. علاوه بر این در بسیاری موارد، دانشمندان و محققان و مؤلفان مسلمان، با احاطه‌ای که به منابع و مفاهیم اسلامی دارند

بیست و یک

برای تحریر مقالات مدخلهای راجع به عالم اسلام از دیگران سزاوارترند و بسا اشخاص و اعلام - مفاهیم و اصطلاحات که از نظر مسلمانان واجد اعتبار و اهمیت است، اما در دائرةالمعارفهای دیگران از نظر دور مانده است.

با عنایت به این جهات و در پاسخ به نیاز جامعه فرهنگی اعم از جوامع دانشگاهی و پژوهشی ایرانی و غیر ایرانی، خصوصاً با در نظر گرفتن انتظاراتی که به دنبال انقلاب اسلامی ایران - بزرگترین تحول فرهنگی و سیاسی جهان اسلام در عصر حاضر - در جهان نسبت به ارائه معارف اسلامی و شناساندن زوایای فرهنگ و تمدن اسلامی و معرفی میراث گرانسنگ جهان اسلام به وجود آمده است و نیز به منظور اقدامی علمی و تحقیقی برای تحکیم و تعمیق مناسبات و پیوندهای فرهنگی ملل اسلامی، بنیاد دایرةالمعارف اسلامی در سال ۱۳۶۲ تأسیس شد و تدوین و نشر دانشنامه جهان اسلام را با نگرشی اسلامی و روشی علمی، در باره مباحث مختلف دین اسلام و تاریخ و تمدن و فرهنگ ملل مسلمان، خاصه ایران و زبان فارسی، وجهه همت خود قرار داد.

دایرةالمعارف نویسی در تمدن اسلامی سابقه‌ای کهن دارد و در دوره‌ای بیش از هزار سال، مسلمانان آثار بسیاری در این زمینه تألیف کرده‌اند. در نهضت علمی عظیمی که از قرن دوم هجری آغاز شد و در قرن سوم و چهارم به ارج خود رسید، دانشمندان مسلمان در همه انواع علوم و فنون تحقیقات عمیق و گسترده‌ای کردند؛ دانشهایی نوپدید آوردند و علوم اوایل را بسط دادند و در هر یک از فروع معارف بشری کتابها و رساله‌ها نوشتند. برای تسهیل مراجعه و نیز تقسیم و تبویب علوم، که مولود نضج علوم در قرن چهارم و تنوع موضوعات و کثرت آثار علمی بود، نیاز به دو گونه تألیف پدید آمد: یکی تدوین فهرستی از کتب و رسائل برای اطلاع از نوشته‌های علوم گوناگون و احوال و آرای علما و مؤلفان در هر علم که الفهرست ابن ندیم (متوفی ۳۸۵) نمونه بارز این گونه آثار است، و دیگر تألیف آثاری در تعریف و تقسیم انواع علوم و فنون و بیان موجز مصطلحات آنها، که کهنترین نمونه‌های آن احصاء العلوم ابونصر فارابی (۲۶۰-۳۳۹) و مفاتیح العلوم خوارزمی (متوفی ۳۸۷) است.

در یک قرن اخیر، از زمان آشنایی مسلمانان با شیوه‌های جدید دایرةالمعارف نویسی، چندین دایرةالمعارف در کشورهای اسلامی منتشر شده است. در بسیاری از این آثار از شیوه دایرةالمعارفهای غربی تقلید و مواد بسیاری نیز از آنها ترجمه و اقتباس شده است. علاوه بر این دایرةالمعارفهای عمومی، با گسترش شاخه‌های علوم، دائرةالمعارفهایی نیز برای موضوعاتی خاص، از جمله «اسلام و تمدن اسلامی»، نگاشته شد.

در ایران از سال ۱۳۲۷ شمسی برای ترجمه دایرةالمعارف اسلام^۱ به زبان فارسی کوششهایی شد، اما به ثمر نرسید. در سال ۱۳۴۸ یکی از مؤسسات انتشاراتی به ترجمه دایرةالمعارف اسلام پرداخت که نخستین دفتر آن با نام دانشنامه ایران و اسلام در سال ۱۳۵۴ شمسی منتشر شد و

۱. این دایرةالمعارف با نام The Encyclopædia of Islam به سه زبان فرانسوی، انگلیسی و آلمانی یکبار در فاصله سالهای ۱۹۱۳-۱۹۳۸ در شهر لیدن در هلند، در مؤسسه بریل چاپ و منتشر شد. تحریر دوم آن نیز از سال ۱۹۵۴ به دو زبان فرانسوی و انگلیسی آغاز شد که تاکنون ۸ جلد آن (تا بخشی از حرف S) چاپ شده است.

سپس پس از آن تا ۱۳۶۰ به دفعه دیگر آن اندک باقی در دایره المعارف فارسی (په سی و سه ساله) غلامحسین مصاحب نیز شعاری از مقالات دایره المعارف جهان اسلام عیناً ترجمه و چهارم شده است. اگرچه امروزه کلمه «دایره المعارف» در زبانهای فارسی، عربی، و اردو رایج عام دارد، بنیاد دایره المعارف اسلامی به دلیل قدمت، اصالت، دامنه و دانشنامه‌ای و استعمال آن برای کتابهای دایره المعارف گونه در آثار قدما (مانند دانشنامه سالار، ابن سینا و دانشنامه ابن عربی، محمد امین استرآبادی) این ترکیب فارسی ساده و رسا را به اصطلاح استیلا به ساختن «دایره المعارف» ترجیح داد، و از آن رو که این دانشنامه همه مباحث جهان اسلام را شامل می‌شود عبارت «جهان اسلام» را بدان افزود.

بخشی از مقالات دانشنامه جهان اسلام، بخصه من آنچه در باره اسلام و ایران و ادب فارسی است، اختصاصاً برای دانشنامه تألیف شده است، که هم مؤلفان ایرانی و هم محققان مسلمان کشورهای دیگر در آنها مشارکت داشته‌اند. بخشی دیگر از مقالات، خاصه حوزه‌هایی که در ایران متخصص ندارد، ترجمه از منابع و مراجع مختلف است، به خلاف دانشنامه ایران و اسلام و دایره المعارفهای عربی و ترکی و اردو که ملزم به ترجمه از یک منبع یعنی دایره المعارف اسلام بوده‌اند. دانشنامه جهان اسلام بدون چنان التزامی با جست و جو در دایره المعارفهای مختلف، مقاله‌های محققانه‌تر و مناسب‌تر را ترجمه کرده و در دانشنامه آورده است. گاه نیز از تلفیق دو یا چند مقاله و معبر مقاله‌ای جامع‌تر با ساختاری مناسب‌تر پرداخته است.

نام نویسنده (یا نویسندگان) در پایان هر مقاله آمده است و اگر مقاله از دایره المعارفهای دیگر ترجمه شده باشد نام آن مأخذ (یا مأخذ) پس از نام نویسنده مقاله به اختصار ذکر شده است. در برخی از مقالات که نوشته یا پرداخته چند تن از اعضای هیئت علمی بنیاد دایره المعارف اسلامی است، به عبارت «د.ج.اسلام» (دانشنامه جهان اسلام) یا «گروه علمی» پیوسته و از ذکر نامها خودداری شده است. تکمله‌ها و تعلیقه‌هایی که بر مقالات ترجمه‌ای افزوده شده به دو گونه است: گاه با عنوان «تکمله» در ذیل مقاله اصلی آمده و گاه در میان دو قلاب [] در موضعی مناسب از مقاله اصلی گنجانده شده است.

گزینش مدخلها بر اساس جست و جو در امتهات مراجع و منابع هر علم و با صوابدید متخصصان صورت گرفته است. کوتاهی و بلندی مقالات، علاوه بر اهمیت موضوع، بر اساس قلم یا کثرت اطلاعات است. در دایره المعارفی تخصصی، مانند دانشنامه جهان اسلام و نیز دایره المعارف اسلام حفظ توازن دقیق حجم مقالات، چنانکه در دایره المعارفهای عمومی دیده می‌شود، بسیار دشوار است. در ضبط اعلام مدخلها معیار وجه شهر بوده است و ملاک شهر بودن، استعمال آن در منابع معتبر یا شهرت آن در نزد اهل فن و اصطلاح است. البته در موارد لازم از وجوه مشهور به شهر نیز ارجاع داده شده است. برخی از اعلام جغرافیایی که علاوه بر ضبط عربی، متداول در کتب اسلامی، صورت اروپایی هم دارند (مانند نام شهرهای اندلس)، در مدخلهای دانشنامه عموماً ضبط اسلامی آنها در مدخلها برگزیده شده و نامهای دیگرشان در ارجاعات آمده است. ضبط اعلام مطابق ضبط دایره المعارف فارسی مصاحب است، مگر در مواردی که ضبط آن خطا باشد (مانند «بانهالوکا» به جای «بانهالوکا»).